

Bölgesel Güvenlik Kompleksi Çerçevesinde Ulusların Yükseliş ve Çöküşlerinin Etkileri: Somali İncelemesi

Mehmet Ali YÜKSEL*

ÖZ

Uluslar ve devletleri, insan hayatının evreleri gibi doğan, büyüyen, durağanlaşan ve çöken organizmalara benzemektedir. Bu evrelerden büyüme ve çöküş evreleri ülke sınırlarını aşan sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar ise ilgili coğrafi bölgede güvenlik kompleksleri ortaya çıkarmaktadır. Bu hipotez çerçevesinde yapılan çalışmada, devletlerin yükselme ve çöküş dönemlerinde oluşabilecek tehditler ve bu tehditlerin ortaya çıkartabileceği Bölgesel Güvenlik Kompleksi, Somali örneği üzerinden ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, coğrafi olarak yakın devletlerden birinin güçlenme veya çöküş sürecine girmesinin ortaya çıkartabileceği tehditler ve bu tehditler karşısında olası tedbirler çerçevesinde dış politika stratejilerine ve literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışmanın ilk bölümde kavramsal ve kuramsal çerçevede Bölgesel Güvenlik Kompleksi incelenmiştir. İkinci bölümde Somali'nin siyasal ve sosyoekonomik zemini ve bu zeminde gerçekleşen güç kazanma ve çöküş süreçlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise bu süreçlerin ortaya çıkardığı tehditler ve bu tehditlerin bölge ülkelerine yansımaya ilişkin oluşan Bölgesel Güvenlik Kompleksi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Güvenlik Kompleksi, Afrika Boynuzu, Somali.

JEL Sınıflandırması: F51

The Effects of the Rise and Fall of Nations in the Framework of the Regional Security Complex: A Somalia Review

ABSTRACT

Nations and their states resemble organisms born, growing, stagnating and collapsing like stages of human life. Of these phases, growth and collapse have consequences that go beyond the borders of the country. These results reveal to the security complex in the relevant geographic area. In the study carried out within the framework of this hypothesis, the threats that may occur during the rise and collapse periods of the states and the Regional Security Complex that these threats may reveal are discussed through the example of Somalia. The aim of the study is to contribute to foreign policy strategies and literature within the framework of the threats that may arise from the strengthening or collapse of one of the geographically close states and the possible measures against these threats.

In the first part of the study, the Regional Security complex is examined in a conceptual and theoretical framework. In the second part, Somalia's political and socioeconomic ground and the processes of gaining power and collapse on this ground are mentioned. In the third part, the threats posed by these processes and the regional security complex formed by the reflection of these threats on the countries of the region are evaluated.

Key Words: Regional Security Complex, Horn of Africa, Somalia.

JEL Classification: F51

*Araştırma Görevlisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-mail: mehmetali.yuksel@cbu.edu.tr ORCID Bilgisi: 0000-0002-4187-2695

(Makale Gönderim Tarihi: 22.02.2021 / Yayına Kabul Tarihi:24.06.2021)

Doi Number: 10.18657/yonveek.884655

Makale Türü: Araştırma Makalesi

GİRİŞ

Hitit, Asur, Mısır uygarlıklarından itibaren devlet-güvenlik ilişkisinin ilk izlerini görmek mümkündür. Bu dönemlerden itibaren Soğuk Savaşın bitimine kadar geçen sürede devlet-güvenlik ilişkisi, askeri tehdit odaklı ve devletten devlete yönelen tek tip bir güvenlik algısı ile şekillenmiştir. Soğuk Savaş sonrası tehditlerin yapısında görülen değişimler ve küreselleşme döneminin getirdiği artan karşılıklı bağımlılık etkisi sebebiyle bu güvenlik algısı değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Barry Buzan öncülüğünde Kopenhag Okulu tarafından yapılan çalışmalar sonucunda güvenlik anlayışı askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik olarak beş sektörlü olarak ele alınmaya başlamış, daha sonra da çok daha geniş bir çerçeveye sahip, çok yönlü ve çok alanlı yeni güvenlik anlayışı ortaya çıkmıştır.

Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkiler alanındaki çalışmalar ve analizler tekil olarak aktörlerin önemsenmediği iki süper gücün stratejileriyle şekillenen bütüncül sistem analizlerine dayanarak ortaya konmuştur. Ancak, Soğuk Savaşın bitmesiyle iki kutuplu sistem üzerinden yapılan analizler geçerliliğini yitirmiş, uluslararası ilişkilerin nasıl gelişeceğine yönelik fikirler ortaya konulmaya başlamıştır. Bu çerçevede ortaya konulan teorilerden biri de Bölgesel Güvenlik Kompleksleri Teorisi olmuştur. Sınırlı bir coğrafi alan içerisinde yer alan birden çok devletin davranışlarıyla şekillenen bir analiz seviyesi olan Bölgesel Güvenlik, bölge içinde yer alan ülkelerin ulusal güvenliklerinin birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği, bölge dışındaki ülkelere algıladıkları tehditlere nazaran birbirlerinden algıladıkları tehditlere daha çok odaklandığı ve güvenikleştirme yaklaşımı nedeniyle bölgedeki güvenlik ilişkilerde bir kompleks ortaya çıkardığı varsayımları üzerine kurulmuştur.

Bölgesel Güvenlik Kompleksleri Teorisi kapsamında, devletlerin büyüme ve çöküş evrelerinin buldukları coğrafi bölgede güvenlik kompleksine neden olduğu görülmektedir. Bu hipotez, Afrika'nın doğusunda bulunan Afrika Boynuzu bölgesinde bulunan Somali devletinin, yükseliş ve çöküş dönemlerinin bölgeye etkileri üzerinden incelendiğinde doğrulanmaktadır.

Bağımsızlığını aldıktan sonra Somali'de Siad Barre'nin iktidara gelmesiyle güçlenmeye başlayan devlet, önce milliyetçilik akımı yaymış ardından irredantist¹ söylemler benimsemiş ve sonrasında saldırgan bir yayılcılık politikası uygulamıştır. Bölgede bir güvenlik kompleksi oluşturan bu süreç, Somali'nin devletini kaybetmesine neden olmuştur. Ancak bölgedeki güvenlik kompleksi sona ermemiştir. Somali devletinin yıkılışı sonrası ortaya çıkan kıtlık ve salgın hastalık, savaş lordları ve terör yapılanmaları, mülteci sorunu ve sosyoekonomik etkileri, sınır güvenliği ve son olarak da korsanlık faaliyetleri güvenlik kompleksinin devam etmesine neden olmuştur. 1969'da başlayan, 1977'de zirve yapan, 1991'de devletin çöküşünden sonra da devam eden Afrika Boynuzundaki güvenlik kompleksi ancak 2012 yılından sonra bölgesel işbirliği ile optimize edilmiştir.

¹ Irredantizm; bir ülkenin belirli bir bölgesinde yaşayan halk ile dil, din, etnik ve kültürel bağları olduğunu ileri süren başka bir devletin o ülkenin o bölgesinde hak iddia etme politikasına verilen isimdir.

I. BÖLGE DÜZEYİNDE GÜVENLİK VE KOMPLEKS

A. Güvenlik Kavramı ve Algısı

Türkçede “Güvenlik” olarak kullandığımız kavram, İngilizcede “Security”, Fransızca’da ise “sécurité” şeklinde ifade edilen, etimolojik olarak Latince “secure” kelimesinden türemiş bir kavramdır. Kaygı, üzüntü, tasa anlamında kullanılan “cura” kökü ile bir şeyden özgür olma anlamında kullanılan “se” kökünün birleştirilmesiyle kaygılardan ve üzüntülerden uzak olma anlamını ifade eden “secure” ve “securitas” kelimeleri ortaya çıkmıştır (<https://www.etymonline.com/>). “Securitas” kelimesi tarihsel süreçte bir kavram olarak ilk kez Cicero tarafından kullanılmış, Hobbes’un çalışmalarından sonra da modern anlamını kazandığı bir döneme girmiştir (Arends, 2009; 5-6).

Güvenlik kavramı ve çağrıştırdığı anlam, içinde bulunulan zamana, mekâna, siyasal ve sosyoekonomik faktörlere göre değişiklik göstermiştir. Örneğin, Sık sık darbelerle siyasal yapıları bozulan doğu toplumu içerisinde yaşayan Mohammed Ayoob güvenliği, “devletlerin sahip olduğu değerlere, ülkesel ve kurumsal yapıya ve rejime yönelik herhangi bir tehdidin olmaması” şeklinde tanımlamıştır (Ayoob, 1994; 17). Ayoob tarafından yapılan bu güvenlik tanımlamasında, siyasal rejimlerine yönelik bir kaygı taşındığı görülmektedir. Demokrasi ve rejim sorunları olmayan siyasal yapılara sahip, ekonomi ile bireyin refahını düşünme düzeyine erişmiş İskandinav toplulukları içerisinde yaşayan Thomas F. Homer-Dixon güvenlik kavramını, huzur ve refah odaklı değerlendirmiş; “bireylerin fiziksel, sosyal ve ekonomik refahının korunması” olarak ifade etmiştir (Homer-Dixon, 1991; 77). Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür; güvenlik çalışmaları literatürü incelendiğinde birçok sosyal bilimcinin ortaya koyduğu vurgusu ve muhteviyatı değişen onlarca güvenlik tanımı olduğu görülmektedir.

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında Arnold Wolfers tarafından ortaya koyulan tanımlama, güvenlik çalışmalarında genel bir kabul görmektedir. Güvenliği, az veya çok sahip olunan veya sahip olunmak istenen bir değer olarak gören Wolfers, güvenliği iki boyuta sahip bir yaklaşımla ele almıştır. Wolfers’e göre güvenlik; önceden edinilmiş eldeki değerlere yönelik bir tehdidin yokluğunu ifade eden objektif güvenlik ile değerlere yönelik muhtemel bir saldırıdan duyulan korkunun olmamasını ifade eden sübjektif güvenliğin bir bileşkesidir (Wolfers, 1952; 484-485). Objektif ve Sübjektif bileşkede, ağırlığı sübjektif boyut oluşturmaktadır; bu nedenle kavrama yüklenen anlamlardaki değişim süreklilik arz etmektedir.

B. Tarihsel Süreçte Devlet ve Güvenlik İlişkisi

Devletlerde güvenlik kaygısının ilk izlerini Hitit, Asur, Mısır uygarlıklarından itibaren görmek mümkündür. Hititler, Asurlular ve Mısır varlığı için tehdit olarak algılamış ve bir çatışma-uzlaşma evresi yaşamış, Antik Yunan döneminde Pers imparatorluğu Yunan site devletleri tarafından bir tehdit unsuru olarak algılanmış ve Yunan site devletlerinin birlikte hareket etmesine neden olarak M.Ö. 478 yılında ilk uluslararası örgütlenme sayılabilecek Attik Delos Deniz Birliği’nin kurulmasına zemin oluşturmuştur (Dedeoğlu, 2008; 27-28).

Roma İmparatorluğu döneminde; kendilerine bağladıkları birimler ile oluşturdukları sitemin içerisinde yer alan birimlerin bağılıklarının sürekliliğini sağlama, sahip olunan askeri güç ile sistemin korunması, sisteme dâhil olmayan diğer birimleri sistemin içerisine dâhil edilme çabası; imparatorluğun güvenlik anlayışını oluşturmuştur (Dedeoğlu, 2008; 31)

Roma İmparatorluğu'nun parçalanması sonrası kurulan Kutsal Roma İmparatorluğu, papa ile imparatorlar arasında bir güç mücadelesini de beraberinde getirmiş, buna Doğu Roma ve Batı Roma arası mücadelenin eklenmesiyle Ortaçağ'ın genel politik zemini oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde devletlerin kimlik algısı ve güvenlik anlayışı, din olgusuna göre şekillenmiştir. Din bu süreçte güvenlik ile özdeş bir kavram olarak kullanılmış ve bu hem iç, hem dış güvenlik açılarından geçerli olmuştur (Dedeoğlu, 2008; 32).

Ortaçağ sonlarında yaşanan bir takım teknik genişlemeler ile birlikte savaş için kullanılan araçlar ve silah gelişme göstermiştir. Bu doğrultuda güvenlik kaygısı artış belirginleşmiş, güvenlik sağlayıcı araçların arttırılması ciddi bir hız kazanmış ve bunun sonucunda da güvenlik araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar ayrımı oluşmaya başlamıştır (Dedeoğlu, 2008; 32).

15. yüzyıldan 20.yüzyıla kadar yaşanan süreç dünyaya birçok yenilik getirmiştir. Bu yılların güvenlik alanına yaptığı en büyük etki; uluslaşma süreçleri ile ortaya çıkan 'ulusal çıkar' algısı ve ulusal orduların kurulması sonucunda güvenlik anlayışına eklenen 'mili güvenlik' algısı olmuştur.

20.yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı güvenlik anlayışını iki koldan etkilemiştir. İlk olarak değişen savaş algısı, savaşları topyekûn savaşlar haline getirmiştir. Bu durum gelişen silah teknolojisi ve kitlesel etkileriyle birlikte, güvenlik anlayışının yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Diğer yandan da ulus devletlerin hoşnutsuzlukları ile bunun sonucunda oluşan bloklaşma ve bloklaşmanın getirdiği tüm ulus ve grupları etkileyen küresel boyutlu korkular ortaya çıkmıştır. İkinci dünya savaşı sonrası ortaya çıkan soğuk savaş durumu uluslararası ilişkilerin zeminine ideoloji kavramını da eklemiş bu yüzden de bu süreçte ideolojik perspektifli güvenlik algısı oluşmuştur. Bu dönemde güvenlik çalışmalarının tamamı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ekseninde şekillenen iki kutuplu sisteme odaklı bir anlayışla ele alınmıştır.

C. Devlet – Güvenlik İlişkisinde Yeni Yaklaşımlar

Uzun yıllar boyunca askeri unsurlar üzerinden devletten devlete yönelik tek tip tehdit algısı üzerinden şekillenen devletin güvenlik anlayışı, yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı yeni tehditlerle birlikte yeni bir sürece girmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra hızlanan küreselleşme sürecinde siyasi, ekonomik, finansal, teknik ve sosyal alanlarda yaşanan gelişmeler tehditlerin dönüşüm geçirmesine ve çeşitlenmesine sebep olmuştur (Gökçe, 2021: 374). Siyasi krizler, kıtlık, aşırı nüfus artışı, çevre tahribatı, terörizm, örgütlü suç, devlet terörü, salgın hastalıklar, insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, kara para aklama, piyasa istikrarlarının bozulması ve finansal dolandırıcılık, siber suçlar gibi

bir dizi sorunlar güvenlik açısından risk teşkil eden yeni tehditler olarak ortaya çıkmıştır (Karabulut, 2011; 123)

Tehdit algısında yaşanan bu değişim de güvenlik anlayışının yenilenmesini zorunlu kılmıştır. Güvenliğin salt askeri güvenlikten ibaret olmadığı, bu anlayışın mevcut tehditler karşısında yetersiz kaldığı düşüncesiyle hareket eden Barry Buzan ve dahil olduğu Kopenhag Okulu tarafından ortaya konan çalışmalar, güvenlik alanlarının genişlemesinin önünü açmıştır. Buzan, 1991 yılında yayınladığı “*New Patterns of Global Security in The Twenty First Century*” isimli makalesinde güvenliği beş sektör (alan) üzerinden ele almış ve bunları da; siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, askeri güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik olarak açıklamıştır (Buzan, 1991; 439-441). Buzan’ın ifade ettiği beş farklı güvenlik alanı çerçevesinde güvenliğin kapsamı gelişmeye başlamış ve yeni güvenlik anlayışı olarak çıkan güvenlik çalışmalarını tetiklemiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2012; 33-34).

Buzan ve Kopenhag okulunun güvenlik çalışmalarına kazandırdığı bu genişleme temelde ortaya koydukları *securitization* (güvenlikleştirme) kavramı üzerine inşa edilmiştir. Güvenlikleştirme, bir aktörün çıkar konularını, hayati değerlerine tehdit olduğu söylemini kullanarak bir güvenlik sorunu olarak benimsetmesini ve bu sayede çıkar sağlamak için yapamayacaklarını, güvenlik sağlamak için yapabileme imkânına ulaşmasını ifade etmektedir (Waever, 1995, s. 55).

Buzan’ın katkılarıyla sektörel bazlı genişleme yaşayan güvenlik anlayışı bu duruma paralel olarak düzeysel bazda da derinleştiği bir döneme girmiştir. Bu dönemde güvenlik; birey güvenliği, sosyal grup güvenliği, toplum güvenliği, ulusal güvenlik, bölgesel güvenlik ve uluslararası güvenlik gibi birçok düzeyde ayrı ayrı ele alınmaya başlanmıştır.

D. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi

Ortaçağda din faktörü, 18. ve 19.yüzyıllarda Emperyalizm, 20.yüzyılda iki kutulu sistemin rijid ideolojik yapısı devletlerarası ilişkilere egemen olmuş ve 20. yüzyılın sonlarına kadar bölge düzeyinde analiz çalışmalarına yönelilmemiştir. Soğuk Savaşın bitmesiyle iki kutuplu sistem üzerinden yapılan analizler geçerliliğini yitirmiştir. Ayrıca, Afrika sömürgelerinin bağımsızlıklarının almaları ve SSCB’nin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni bağımsız devletlerin dünya siyasetine eklenmesiyle, bölgesel güvenlik uluslararası politikanın hem daha özerk, hem de daha önemli bir konusu haline gelmiştir (Kaya, 2019; 57). Bu doğrultuda Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin nasıl bir hal alacağı ile ilgili tahminler ve çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Bölgesel Güvenlik Kompleksleri teorisi de bu minvalde ortaya çıkmıştır.

Sektör bağlamında güvenlik çalışmalarına önemli katkı sağlamış ve güvenliğin sektörel genişlemesini tetiklemiş Barry Buzan, “*People, State and Fear*” isimli kitabında bölgesel güvenliğe değinmiş ve güvenlikleştirme üzerinden ele alarak Bölgesel Güvenlik Kompleksi yaklaşımını ifade etmiştir (Buzan, 1983; 105). 2003 yılında Ole Weaver ile birlikte yazdıkları “*Regions and Powers: The*

Structure of International Security” isimli kitapta bu yaklaşımı geliştirerek teori halinde ortaya koymuşlardır (Buzan and Waever, 2004; 40-91)

Bölgesel Güvenlik kavramı en basit haliyle belirli bir coğrafi alan içerisinde yer alan birden çok devletin davranışlarıyla şekillenen güvenlik alanını ifade etmektedir. Bir bölge içinde yer alan ülkelerin, bölge dışındaki ülkelere algıladıkları tehditlere nazaran birbirlerinden algıladıkları tehditlere daha çok odaklandığı ve ulusal güvenliklerinin birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceği varsayımı üzerine kurulmuştur (Buzan, 1983; 106). Buzan’a göre bölgeler coğrafi yakınlık ve birbirine benzer güvenlik algılamaları ve uygulamalarının bir güç dengesi oluşturduğu alt sistemlerdir. Bu sistemler, söylem düzeyinde ve algısal olarak yapay bir şekilde oluşturulmuş güvenlik algılamaları değil, var olan iletişim ve bağımlılığın, bölgesel güç dengelerinin bir sonucu olarak oluşmaktadır

Uluslararası sistemde yeni çatışma ya da ittifaklar küresel, kültürel, dinsel ya da medeniyetler bağlamında yaşanan farklılıklar ekseninde değil bu alt sistemlerde yaşanan güvenlik etkileşimleri bağlamında gerçekleşecektir (Buzan and Waever, 2004; 40).

Buzan’ın ortaya koyduğu bölgesel güvenlik kompleksi teorisine göre bir güvenlik kompleksinin oluşmasında veya bölge ülkelerinin bir güvenlik sistemini oluşturmasında rol oynayan faktörler şunlardır:

- i. Ülkelerin coğrafi konumlarının birbirlerine olan yakınlığı
- ii. Bölge içinde yer alan devletlerin güvenliklerinin birbirleriyle bağlantılı olması
- iii. Bölgede yer alan ülkeler arasında jeostratejik çıkarların örtüşmesi ve bu bağlamda karşılıklı güç ilişkileri ya da rekabetinin bulunması
- iv. Bölge içinde yer alan ülkeler arasında komşuluk, savunma, destek, şüphe veya korku içeren güçlü ilişkilerin varlığı (Şibelikova, 2007; 1320).

Özellikle de devletlerin güvenlikleştirme politikasını kullanmasıyla, uluslararası ilişkilerin her konusunun güvenlik meselesi haline dönüştürmenin mümkün olabileceği bir ortamda, bir coğrafi bölgedeki devletlerin çıkar sağlamak veya var olan çıkarlarını sürdürmek amacıyla birbirlerine kaşı yoğun olarak bu yola başvurabilecektir. Bu durum da yoğunlaşmış güvenlik ikilemleri ortaya çıkartarak bölgesel güvenlikte komplekse neden olmaktadır. Çatışma ve uzlaşma ekseninde süreklilik arz eden bu komplekslerde, çatışma evresinden uzlaşma evresine geçiş ise ancak tüm bölge ülkelerinin dahil edildiği bölgesel veya uluslararası işbirliği ile mümkün olmaktadır. Bölge ülkelerinin birisinin dahi yer almadığı bir işbirliği modeli, bölgedeki güç dengesini bozacak, bu nedenle de bölge güvenlik ikilemi ortaya çıkartarak kompleksten çıkışa engel teşkil edecektir.

II. AFRİKA BOYNUZU’NDA SOMALİ’NİN YÜKSELİŞİ VE ÇÖKÜŞÜ

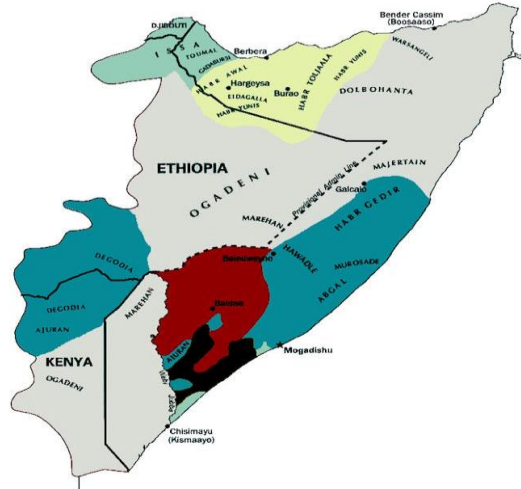
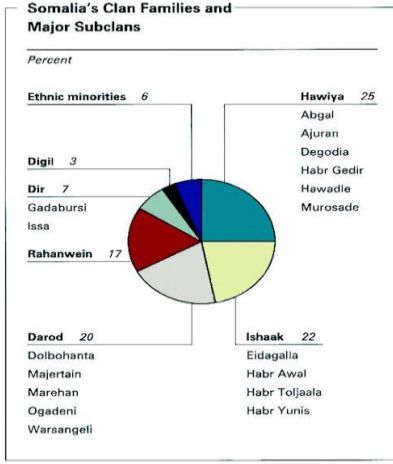
A. Afrika Boynuzu ve Somali

Bölgesel çalışmalarda Afrika Kıtası Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika olarak iki ana bölgeye ayrılmaktadır. Mısır, Cezayir, Tunus, Libya ve Fas’tan

oluşan Kuzey Afrika alt bölgelere ayrılmazken, Sahra Altı Afrika Batı, Orta, Doğu ve Güney olarak 4 alt bölgede incelenmektedir.

Bu alt bölgelerden biri olan Doğu Afrika'nın spesifik bir alanın ifade etmek için Afrika Boynuzu kavramı kullanılmaktadır. Cibuti, Eritre, Etiyopya, Somali ve Kenya'nın kuzeyi bu bölgede yer almaktadır İsmi benzediği şekilden alan Afrika Boynuzu, etnik açıdan diğer Doğu Afrika ülkelerinden farklılık göstermektedir. Afrika Boynuzu içerisinde yer alan kabile ve klanlar (özellikle Somalili olanlar) homojen olmayan bir biçimde bölge ülkelerine dağılmış durumdadır. Bu nedenle Afrika Boynuzu uluslararası ilişkilerdeki bölgesel çalışmalarda bir bölge olarak ele alınmaktadır.

Şekil 1: Afrika Boynuzunda Klanların Coğrafi Dağılımı

Kaynak: Global Security Web Site, erişim: <https://www.globalsecurity.org/military/world/somalia/images/map-somalia-clans-2002.jpg>

Somali sahip olduğu 3 unsur nedeniyle Afrika Boynuzunda stratejik bir önem arz etmektedir. Bu unsurlardan ilki Somalililerin bölgeye yayılması olması, ikincisi kullanamasa da önemli rezervleri barındırması ve sonuncusu da coğrafi konumudur.

Somalili insanlar Afrika'nın en geniş etnik bloklarından birini oluşturmaktadır. Farklı etnik kökene sahip gruplarında bulunduğu Somali topraklarında ağırlıklı olarak, etnik kökenleri itibari ile Somalili olan Hawiye, Darod, Dir ve Isaq klanları ile Digil ve Rahanweyn klanlarına mensup kabile grupları yaşamaktadır (Hesse, 2011; 3). Bu grupların büyük kitleler halinde ve parçalı olarak Afrika boynuzu olarak bilinen bölgedeki ülkelere dağılmış durumdadır. Somalililerin büyük kitleler halinde ülkesel bazda dağılmış durumda olmaları bölgede yaşanan birçok sorunun etnik temele dayandırılmasına ve irredantist politikalara zemin oluşturmaktadır.

Somali sanayi yatırımları çok az olan ve ekonomisinin büyük bir bölümü tarım, hayvancılık ve madencilığe dayanan bir ülkedir. Doğal kaynak bakımından da zengin olan ülkede 5,6 milyar m³'lük doğalgaz rezervi ve ülkenin yaklaşık 6

milyar varillik petrol rezervi tespit edilmiş durumdadır. 2000’li yıllarda ülkenin güney kısımlarında el değmemiş petrol rezervlerinin olabileceği iddiaları ortaya atılmıştır. Hükümet bu alana yoğunlaşmış, British Companies Soma Oil & Gas ve Spectrum Geo şirketleri bu gölgedeki 15 sahada toplam 100 milyar varillik bir rezerv olduğunu ortaya tespit etmiştir. (Maruf, 2019)

Somali’nin sahip olduğu ve Afrika Boynuzunda ön plana çıkmasına neden olan bir diğer unsur da stratejik konumudur. Geçmişte deniz taşımacılığında İmparatorluk Yolu olarak bilinen ve günümüzde de dünyanın en önemli ticaret yollarından bir olan Kızıldeniz’i Aden Körfez’ine bağlayan Bab-ül Mendep Boğazı’nda adeta gözetleme kulesi gibi bir konuma sahiptir.

Gerek etnik yapısının bölge üzerindeki dağılımının etkisi gerek doğal kaynak kapasitesi gerek de coğrafi konumu, stratejik bir şekilde yönetildiğinde Somali’yi Afrika Boynuzunda bölgesel güç yapabilecek maddi kaynaklar durumdadır. Bu nedenle Somali’nin iç ve dış politik süreçleri bölge ülkeleri açısından büyük bir önem arz etmektedir.

B. Bağımsızlık Öncesi Dönemlerde Somali’nin Siyasal Durumu

Somali coğrafyası M.Ö. 9000’li yıllara kadar uzanan bir tarihe ev sahipliği yapmaktadır. Sınırları tüm Afrika Boynuzuna yayılmış olan Punt Krallığı antik çağlarda Somali toprakları üstünde hüküm sürmüş en önemli siyasal yapılanma olarak görülmektedir. 7.yüzyıldan itibaren İslamiyet’i benimsemeye başlayan yerel halk üzerinde tarikatlaşmanın da etkisi ile İslamiyet’in etkisi başat unsur olarak sivrilmiştir. Ortaçağ’da Audal Sultanlığı, Ajura İmparatorluğu ve Warsengelli Sultanlığı dönemlerinde Doğu Afrika’nın en parlak devletleri olarak siyasal varlıklarını sürdürmüşlerdir. Osmanlı Devleti’nin Habeşistan olarak adlandırdığı bu bölgeye yapmış olduğu yardımlar ile artan itibarı sonucu, bölge halkının tabiiyetini arz etmesi üzerine Osmanlı yönetimi başlamış ve sömürgecilik dönemine kadar devam etmiştir.

Afrika Boynuzundaki stratejik konumu sebebiyle Somali, sömürgeciliğin en hızlı yaşandığı 19. yüzyıl içerisinde Avrupa’nın büyük sömürgeci güçlerinin ilgisini çekmiştir. Hindistan yolu üzerindeki Aden Körfezi’ni kullanmaya başlayan İngiltere 1839 yılında Somali’nin kuzey kıyılarını işgal etmeye başlamış, daha sonraki yıllarda İtalya ve Fransa’nın da işgalleri gerçekleşmiş ve parçalı olarak bu devletlerin sömürgesi olmuştur (Omar, 2001; 16).

C. Bağımsızlık Dönemi; Siad Barre ve Somali’nin Yükselişi

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra BM’nin kurulması ve küresel siyasetin değişen konjonktürü Afrika’da *decolonizasyon*² olarak adlandırılan dönemi başlatmıştır. İtalyanların kontrol ettiği Somali’nin güney bölgeleri 10 yıl sonra bağımsız olması ve bu süreçte bağımsızlığa hazırlanması için 1950 yılında BM Vesayet Konseyine devredilmiş, 1960 yılında da İngiltere’nin kontrol ettiği kuzey bölgeleri ile birleştirilerek bugünkü Somali sınırları ortaya çıkartılmıştır. 1 Temmuz 1960 tarihinde Somali Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını alan ülkenin, ilk

² Decolonizasyon; sömürgeci devletlerin kontrolü altındaki sömürge devletlerinin önce geçici olarak BM Vesayet Konseyi’ne devretmeleri ardından bu ülkelerin bağımsız birer devlet olarak yapılandırılması sürecine verilen isimdir.

başbakanı Abdi Rashid Shemarke, ilk cumhurbaşkanı da Aden Abdullah Osman olmuştur.

Abdi Rashid Shemarke daha iktidara geldiği ilk yıllardan itibaren dışarda kalan Somali topraklarına gözünü dikmiştir. Sömürgeci devletlerin çizdiği suni sınırlar ile parçalanmış Somalileri bir çatı altında toplamak isteyen Shemarke, 1963 yılında yaptığı yurtdışı geziler ile uluslararası ortamın nabzını yoklamış ve devletlerin ılımlı yaklaştığı algısına kapılmıştır. Bunun üzerine Somali ile Kenya ve Etiyopya arasında sınır bölgelerinde küçük çatışmalar yaşanmaya başlamıştır.

Abdi Rashid Shemarke'nin Ekim 1969'da bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından General Muhammed Siad Barre, askeri darbe ile iktidarı ele geçirmiştir (Hesse, 2011; 5). Mensubu olduğu Devrimci Sosyalist Parti haricindeki bütün siyasi partileri ve parlamentoyu kapatan Barre, askerlerden oluşan Yüksek Devrim Konseyi'ni kurmuş ve ülkenin adını 'Demokratik Somali Cumhuriyeti' olarak değiştirmiştir (Hesse, 2011; 5). Siad Barre önderliğindeki Yüksek Devrim Konseyi, "bilgiye dayalı refah" sloganıyla adına 'Bilimsel Sosyalizm' dedikleri bir yönetim türü ile ülkeyi yönetme başlamıştır (Hesse, 2011; 5).

Siad Barre ve ekibi Bilimsel Sosyalizmle, eşitliğin milliyetçiliği olarak ifade ettikleri bir milliyetçilik inşa etmeyi amaçlamışlardır. Siad Barre iktidarı açıkça ifade etmese de vurguladığı kavramlarla kabile yapısına işaret etmiş ve Somali ulus devleti oluşturma isteğini ima etmiştir. Başka bir ifadeyle, Siad Barre iktidarı, Yüksek Devrim Konseyi yönetiminin Bilimsel Sosyalizm ile şekillendireceği politikalarda ciddi bir milliyetçilik damarının olacağı sinyallerini vermiştir. Ancak Somali'nin klan ve kabile yapısı, eğitimi seviyesi, ekonomik düzeyi Yüksek Devrim Konseyi'nin istediği şekilde bir Somali devleti oluşturmaya engel teşkil edeceğini de açıkça görünüyordu. Bu yüzden konsey, iş başına geçer geçmez bu hedefler doğrultusunda son derece keskin önlemler almaya başlamış, ülkede reform ve düzenlemeler birbiri ardına gelmiştir.

Barre yönetiminin ilk işi Abdi Rashid Shemarke'nin ekiplerini tasfiye ederek kendi çizgisinde olan Sosyalist Milliyetçi ordu mensupları ve bürokratlar ile kamu kurumlarında düzenlemeye gitmiştir.

Bir yandan kamu kurumları yeniden dizayn edilirken, diğer yandan ülkedeki sosyal zemini dönüştürme çalışmalarına girişilmiştir. Bir yandan klan aidiyet bağını sindirmek için kabilelere karşı yoğun bir baskı uygulanmış, diğer yandan bu baskıların benzerleri kabile mensubu aileler üzerinde uygulanmıştır (Lewis, 2008; 40). Bu sayede uluslaşma sürecini başlatmışlardır.

Tarihsel süreçte gerek farklı ülkelerin sömürgesi olarak parçalanmış olmaları, gerek onlarca farklı kabilenin bulunması nedeniyle ülkede bir dil birliği oluşmamıştır. Bu doğrultuda uluslaşmanın ikinci adımı olarak dil birliğini gerçekleştirmek üzere faaliyetler başlatılmıştır. Resmi alfabe olarak Latin alfabesine geçilmiş ve tüm ülke çapında eğitim ve öğretim seferberliği başlatılmıştır (Lewis, 2008; 41).

Uluslaşma çalışmaları ekonomi alanındaki çalışmalarla desteklenmiştir. Barre yönetiminin benimsediği milliyetçilik ekonomi hayatında da yoğun bir

şekilde hissedilmiştir. 1970 yılında önemli bir bölümü İtalyanlara ait olan bankalar ve sigorta şirketleri devletleştirilmeye başlanmış, petrol ikmalinde ve elektrik alanında çalışan yabancı şirketler ve hafif sanayi alanında faaliyet gösteren bazı firmalar da millileştirilmiştir. (Laitin, 1977; 9-11). Bu adımları 1975 yılında iç ve dış ticaretin devletleştirilmesi izlemiştir. Özel yatırımlar ise, devletin yaptığı planlama ve stratejiler ile öncelikli alanlara yönlendirilmiş, devlet programıyla ters düşmediği takdirde diğer alanlarda yatırım yapmak isteyenlere izin verilmiş ve destek sağlanmıştır (Lewis, 1972; 391).

Ayrıca tarım alanında Afrika tarihinin en büyük projelerinden birini hayata geçirmiştir. İlk etapta Somali'nin kendi tüketim ihtiyacını karşılayacak ve işlenmemiş gıda ihracatı gerçekleştirecek daha sonra da tarıma dayalı sanayi yatırımlarıyla desteklenecek 12 adet devlet çiftliği kurmuş ve yaklaşık 6 bin kişiyi buralarda istihdam etmiştir (Kıvanç, 1979; 38).

Siad Barre yönetiminin bu uygulamaları ülke içeride, büyük bir takdir toplamıştır. Benimsenen milliyetçilik ile yürütülen sosyal yapıda uluslaşma, ekonomik hayatta da millileştirme ve bunların koordinasyonu için yapılan çalışmalar sonucu Somali'de merkezi otorite güçlenmiş ve ekonomik ilerleme sağlanmıştır (Laitin, 1977; 14)

Somali'de bu gelişmelerin yaşandığı dönemde dünya ABD-SSCB arasında şekillenen iki kutuplu sistemin yoğun olarak hissedildiği bir konjonktürü yaşıyordu. Siad Barre yönetiminin bu çalışmalarını kendi ideolojilerine yakın gören SSCB, hiç vakit kaybetmeden bu ülkeyi himayesine almıştır. Askeri ve teknik alanlarda işbirliğini ve desteğini sunarak Somali'ye ciddi yardımlarda bulunmuştur. (Yordonow, 2020; 1-2)

Sonuç olarak Siad Barre'nin siyasi, sosyal ve ekonomik alanlardaki uygulamaları ülkedeki milliyetçi damarı uç seviyeye çıkarmıştır. Somali'nin iç dinamiklerindeki milliyetçiliğe ek olarak SSCB'nin desteğini alıyor olması, Somalililer için bir güven kaynağı olmuş ve ülkenin büyük bölümü Siad Barre yönetimi çatısında bir araya gelmiştir

Somali halkı ile aynı etnik kökene sahip Fransız Somali'sinin 1977 yılında Cibuti adı ile bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Somali'deki milliyetçilik duyguları zirve yapmıştır. Bu durum askeri darbe ve iç isyanlarla uğraşan Etiyopya'nın güç kaybettiği döneme denk gelince, Siad Barre yönetimi iktidara geldiği günden itibaren izlemek istediği irredantist dış politikaları hayata geçirmek için imkân bulmuştur. Somali'de biriken milliyetçilik ve SSCB desteğinin itici rolü Afrika Boynuzundaki Cibuti, Eritre ve Etiyopya'da gelişen hadiselerin müsait zemin oluşturmasıyla patlama yapmıştır. Afrika Boynuzundaki Somalilileri tek devlet altında toplamak ve Büyük Somali Devleti hayalini gerçekleştirmek amacıyla Somali 1977 yılında tüm gücüyle Etiyopya'ya saldırmıştır.

Kısa sürede Etiyopya karşısında zafer kazanan Somali, Somalili kabilelerin yoğunlukta olduğu Ogedan bölgesini işgal etmiştir. Ancak SSCB'nin desteğini çekmesi ve Etiyopya'yı desteklemesi üzerine Savaş'ın başlangıcında Etiyopya karşısında üstünlük sağlayan Somali, kaybetmeye başlamış ve işgal ettiği topraklardan 1978 yılında çıkmak zorunda kalmıştır. Bu çekilme Etiyopya ile

yapılan bir anlaşmayla da tescillenmiştir. Büyük Somali hayallerinin sonu olan bu anlaşma aynı zamanda fiili sonuçları çok ağır olan bir hezimet olarak algılanmış ve Somali'nin çöküş sürecini başlatmıştır.

D. İç Savaş ve Devletin Çöküşü

Somalili kabileler, Siad Barre'nin Etiyopya ile yaptığı barış anlaşmasına tepki göstererek merkezi hükümete karşı isyan başlatmış ve bu isyan kısa sürede her klanın birbiriyle çatıştığı bir iç savaşa dönüşmüştür. Bir taraftan birbirleriyle savaşan klanlar, diğer taraftan Etiyopya ve SSCB'den destek alan Siad Barre muhaliflerinin iktidar güçleriyle çatışması ülkeyi tam bir kaosa sürüklemiştir.

Savaş sonrasındaki 10 yıl boyunca Etiyopya Somalili isyancılara, Somali Ogedan'daki soydaşlarına destek vermiştir. Hem Somali'de hem Etiyopya'nın Ogedan bölgesinde zaman zaman artan ama genelde düşük yoğunluklu bir iç savaş durumu devam etmiştir. Etiyopya ile Somali arasında bir uzlaşmaya varılması için yapılan girişimler sonucunda 1988 de iki ülke arasında bir uzlaşma sağlanmıştır. Etiyopya lideri Mengistu Haile Mariam ile Somali lideri Siad Barre arasındaki mutabakat gereği, İki taraf da muhalif hareketlerden desteğini çekmeği taahhüt etmiştir.

Bu mutabakat Somali için beklenmedik bir şekilde olumsuz sonuçlara neden olmuştur. Etiyopya ile bağlantılı olan Somalili isyancılar, Siad Barre'nin kendileri bir hamle de bitireceğinden korkmuş, Barre onlara saldırmadan önce saldırmaya karar vermişlerdir. Siyad Barre'nin de Somali yönetimi olarak Etiyopya'daki isyancı gruplara olan desteklerini sonlandıracaklarına dair yaptığı taahhüt, Somali halkında çok büyük bir tepkiye sebep olmuştur. 10 yıldır hükümet güçleri ile çatışan muhalifler ve mutabakata öfkeli kabileler bir araya gelere Somali Ulusal Hareketi'ni kurmuşlar ve 1988 yılında Somali devletine karşı büyük bir ayaklanma başlatmışlardır.

1990 yılında ülkenin kontrolünü kaybeden Siad Barre yenilgiye uğramış ve Ocak 1991'de ülkenin güneyine kendi kabilesinin topraklarına sığınmıştır. Merkezi yönetimin ortadan kalktığı bu süreçte klanlar ve kabiler arasında güç mücadeleleri yaşanmaya başlamış, hiçbir klan veya kabile diğerinin üstünlüğünü kabul etmemiş ve birbirleriyle çatışmaya girmiştir. Bu durum 1991 yılında Somali'de devlet olgusu çöktüğünün ve ülkeye kaosun hakim olduğunun bir göstergesi olmuştur.

Devletin çökmesi sonrasında Somali'nin düştüğü kaotik durum, vahşet ve ciddi insan hakları ihlalleri ile dünya kamuoyunun gündemine gelmiştir. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler (BM) harekete geçmiş, 1993 yılında ABD öncülüğünde bir barış gücünü ülkeye göndermiştir. Ancak BM tarafından gönderilen barış gücü de ülkedeki çok taraflı ve çok boyutlu iş savaşı sonlandıramamış ve 1995 yılında ülkeden çekilmiştir. BM'nin de çekilmesinden sonra bu bölge uluslararası literatürde *terra nullius*³ olarak anılmaya başlamıştır.

Siad Barre iktidarının devrilişinden sonra, 1991 yılında ülkenin kuzey batısındaki kabileler *Somaliland* adı ile bağımsızlıklarını ilan ederken, 1998 yılında

³ Terra Nullius: belirli bir nüfusa sahip ve herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmayan toprakları ifade eden bir uluslararası hukuk kavramıdır.

ülkenin kuzeyinde *Puntland* adıyla bir özerk bölge ilan yapılmıştır. Bu özerklik ilanını ülkenin orta kesiminde bulunan *Galmudung* ve *Hirshabelle*, güneyde bulunan *Koofur Orsi* ve *Jubaland* özerk bölge ilanları izlemiştir (Hesse, 2011; 1).

E. Devletin Yeniden İnşa Süreci

Devletin çöküşü sonrası ardı ardına ilan edilen özerk bölgeler modern anlamda yönetim kabiliyetine haiz siyasi birimlere ve yapılanmaya sahip olamamıştır. Kabileler arası anlaşmanın bir ürünü olarak çıkan bu özerk bölgeler temel kamu hizmetlerini sağlamak bir yana asayiş bile tesis edememiş, ülkede bir devlet otoritesinin eksikliği giderilememiştir. İçerde birçok soruna sebep olan bu durum Afrika Boynuzu bölgesinde de önemli sorunlar oluşturmuştur.

Cibuti Devlet Başkanı İsmail Ömer Guelleh İç savaş sonrası Somali'nin içine girdiği dramatik duruma çare olmak için 2000 yılı mayıs ayında Cibuti'nin Arta kentinde binlerce Somaliliyi ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek geçici bir hükümet ve parlamento kurulmasına destek olmuştur (Çakmak, 2013; 511). Bu ilk toparlama çabası ve sonraki 14 girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Somali'de devlet otoritesini yeniden tesisi ancak 2012 yılında mümkün olabilmıştır. Bölgesel işbirliği ve buna yönelik uluslararası destekle *Galmudung*, *Hirshabelle*, *Koofur Orsi* ve *Jubaland* özerk bölgeleri bir araya getirilerek ile parlamento oluşturulmuş ve devlet başkanı seçilmiştir. Hasan Şeyh Mahmut'un devlet başkanı olarak seçilmesi sonrasında federal bir anayasa hazırlanmıştır. Başta Türkiye olmak üzere uluslararası aktörlerin yardımlarla birlikte lav olan devlet kurumları yeniden tesis edilmeye başlanmış ve merkezi otorite büyük oranda sağlanmıştır. 2017 tarihinde seçimler yenilenmiş Muhammed Abdullahi Muhammed Farmajo devlet başkanı, Hasan Ali Keyre de başbakan olarak göreve gelmiştir.

III. SOMALİ'NİN YÜKSELİŞ VE ÇÖKÜŞ SÜREÇLERİNİN BÖLGE GÜVENLİĞİNE YANSIMASI

A. Siad Barre ve Yükseliş Döneminin Etkileri

a) Ülke Sınırlarını Aşan Milliyetçilik Akımı

Afrika'daki sosyal yapıda, toplumsal düzene egemen olan ana unsur klan ve kabile kültürüdür; devlet organizasyonu bir üst çatı şeklinde algılanmaktadır. Özellikle Somali'nin de bulunduğu Sahra Altı Afrika ülkelerinde bu durum daha da belirgin bir haldedir. Ayrıca sömürgecilik döneminin mirası olarak gelen sosyal yapıyı dikkate almadan çizilen sınırlar bu durumu daha da sorunlu bir hale dönüştürmektedir.

Siad Barre'nin iktidara gelmesinden sonra attığı adımlar, etnik kökeni Somalili olanlarda muazzam bir milliyetçilik duygusu açığa çıkarmıştır. Bu durum bölge ülkeleri için ciddi bir risk oluşturmuştur. Bir yandan etnik kökeni Somalili olanların milliyetçiliği, diğer yandan bu milliyetçiliğe tepki olarak doğabilecek yeni akımlar Afrika Boynuzundaki ülkeler için önemli bir tehdit unsuru olmuştur. Böyle bir durum ileriki yıllarda olası isyanlar ve ayaklanmaların kıvılcımı olarak işlev görebilecek bir durumdur. Bu nedenle bölgedeki devletler Barre'nin kendi ülkesinin sınırlarını aşan milliyetçilik rüzgârını kendi güvenliklerine yönelik potansiyel bir tehdit olarak değerlendirmiştir.

b) İrredantizm ve Yayılmacılık

Afrika Boynuzunda kitleler halinde çevre ülke sınırların içinde kalmış olan Somalili kabileler, Siad Barre'nin otoriter ve karizmatik liderliğinden etkilenerek içinde buldukları devletten ziyade Somali'ye ve Barre'ye karşı aidiyet duymaya başlamıştır. Barre bu durumu lehine kullanmak istemiş ve toprakları dışında yaşayan Somalililer ile ve buldukları topraklar ile ilgilenmeye başlamıştır.

Ayrıca Cibuti'nin tamamına yakını, Ogedan Bölgesi olarak bilinen Etiyopya'nın doğusunun tamamı ve Kenya'nın doğusunda yaşayan etnik bakımdan Somalili olan kabileler, Somali dış politikasının gündemi haline gelmiştir. Siad Barre iktidarının merkezi otoriteyi güçlendirmesi, bölge ülkelerine kıyasla ekonomik olarak ciddi atılımlarda bulunması sonrası benimsediği söylem Büyük Somali olmuştur.

İkinci Dünya Savaşından önce Hitlerin "Lebesrum" söylemi ile yayılmaya başlamasını hatırlatan bu durum, Somali'nin güçlenmeye devam etmesi durumunda önce agresif ve saldırgan bir dış politika izleyeceğinin, daha sonra da büyümeye devam etmek için Afrika Boynuzunda yayılmak isteyeceğinin işareti olmuştur. Nitekim de belirli bir güç kapasitesine ulaşmış küresel güç desteğini de alır almaz Etiyopya içerisinde Somalililerin yaşadığı Ogedan Bölgesini ilhak etmek için saldırmıştır.

B. Devletin Çöküşü ile Gelen Güvenlik Sorunları

1977 yılında Etiyopya ile yapılan Ogedan Savaşı, bu savaşı biten antlaşma sonrası yaşanan düşük yoğunluklu sivil direniş çatışmaları ve akabinde 1991 yılında devlet olgusunun ortadan kalkması bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar içerisinde etkileri ülke dışını aşan bölgesel hatta zaman zaman uluslararası boyutta kriz oluşturan kıtlık ve salgın hastalık, savaş lordları ve terör yapılanmaları, mülteci sorunu ve sosyoekonomik etkileri, sınır güvenliği ve son olarak da korsanlık faaliyetleri yıllarca bölgeyi yoğun bir şekilde etkilemiştir. Neden- sonuç ilişkisi kalıbına uymayan bu sorunlar zincirleme olarak birbirlerine etki ederek döngüsel bir süreç oluşturmuştur.

a) Kıtlık

Etiyopya ile yapılan Ogedan Savaşı ve sonrasında iç savaşta ölen erkek nüfusu, bu süreçte yaşanan iç ve dış göçlerle ülkedeki en önemli üretim faktörü olan insan unsurunun etkisizleşmesine sebep olmuştur. Bunun sonucunda da ekonomisi tarıma dayalı Somali'de ciddi miktarlara da üretim kaybı ortaya çıkmıştır. Sonrasında yaşanan iç savaş nedeniyle de bu üretim düşüşü devam etmiştir. Somali'deki istikrarsızlığın çözülememesi nedeniyle gıda güvenliğindeki açık giderilememiş ve buna bağlı olarak da, açlık sorunu tüm Afrika Boynuzuna yayılmıştır.

Bu düşüş bölge ülkeler açısından gıda arz ve talebine olumsuz etki etmiştir. Somali'den tedarik edilen ürünler edilemez iken, iç piyasada ki ürünleri Somali'ye kaymaya başlamıştır. Ayrıca yaşanan mülteci akımı sonrasında ülkedeki bölgedeki yardıma bağımlı Somalili sorununa ortaya çıkmış, bu da ekstra gıda arzı ihtiyacı doğurmuştur. 2011 yılına gelindiğinde Somali ve Afrika Boynuzu gıda güvenliği

açısından dünyanın en riskli ülkesi ve bölgesi durumuna düşmüştür. Kıtlığın en yoğun yaşandığı 2010-2012 yılları arasında sadece Somali sınırları içerisinde ise çoğu çocuk ve kadın 260 bin kişi açlık sebebi ile can vermiştir (BBC, 2013)

Ayrıca, Somali sınırlarını aşarak neredeyse tüm Afrika Boyunuzu etkileyen gıda güvenliği sorunu, bir başka ifadeyle açlık ve kıtlık dünya tarihindeki her örnekte olduğu gibi salgın hastalıkları peşinden getirmiştir.

b) Savaş Lordları ve Terör Örgütü

Devlet otoritesinin olmadığı, kıtlığın ve salgın hastalıkların başladığı coğrafya da, otorite boşluğu yasadışı gruplar tarafından doldurulmaktadır. Somali’de de bu şekilde bir durum olmuştur. Meşru bir şekilde bir araya gelip bir yapı tesis etmek isteyen birçok grubun yanı sıra iki aktör grubu da Somali’deki otorite boşluğun yararlanarak toplumda başat unsur haline gelmiştir.

Bu aktör gruplarından ilki savaş lordları olmuştur. Birçoğu ordu mensubu ve işadama olan bu lordlar, yaşanan iç savaşı hem maddi kazanç alanı hem de otorite kurma fırsatı olarak kullanmıştır. Bu aradan aldıkları güçle Afrika Boynuzunun diğer ülkelerinde de faaliyet göstermeye başlayan bu lordlar adeta bölgesel aktör konumuna gelmiş, bölge ülkeleri içerisinde de birçok ilişki ağı kurmayı başarabilmiştir. İç savaşın sayladığı muazzam çark sayesinde bu savaş lordlarının gücü Somali’de bulunan diğer iç aktörlerin hatta bölgedeki devletlerin bile durduramayacağı bir seviyeye gelmiş, durdurabilmek için uluslararası müdahale gerekmiştir. Örneğin bu lordlardan biri olan General Mohammed Aidid ve ülke çapına yayılmış ağı, ABD ve Etiyopya’nın birlikte düzenlediği geniş çaplı bir operasyonla ve güçlkle etkisiz hale getirilmiştir (Pham, 2010; 328).

İç savaşın ortaya çıkardığı diğer aktör grubu ise radikalleşen bireylerin gruplara, grupların da organizasyonlara dönüşmesiyle ortaya çıkan ve terör eylemleri gerçekleştiren örgüt ve örgütler olmuştur. Ülkedeki kıtlık, açlık hastalık, anarşi vb. sorunlar karşısında umutsuzluğa düşenler, çareyi dine sarılmış ve ilahi bir yardım beklentisi içine girmiştir. Bu minvalde ortaya çıkan ilk oluşum İslam Birliği Örgütü olmuştur (Gartenstein-Ross, 2009, 4). Siyasal İslam’ı benimseyenlerin bir araya geldiği bu yapının söylemleri kaotik bir ortam içerisinde hayat mücadelesi veren kitleleri hızlıca etkilemiş ve ülkedeki radikalleşme ivmesini arttırmıştır.

İslam Birliği Örgütü, ABD ve Etiyopya ortak operasyonları sonucu hücre evleri, destek merkezleri, vb. yapılanması ortaya çıkıp güç kaybedince, bu yapıya mensup olanlar *El İttihadil Mehakim El İslamiye* (İslam Mahkemeleri Birliği) adında yeni bir oluşuma gitmiştir. Bu örgüt daha çok Hawiya ve Rhanweyn kabilelerinin çoğunlukta olduğu ülkenin güney kesimlerinde güçlenmiş ve belirli bir sistematiğe İslam Şeraitine dayalı bir yönetim tesis etmek için çalışmalar yürütmüştür (Marchal, 2009; 382). Bu oluşumun giriştiği faaliyetler Etiyopya içinde tehlike arz etmeye başlamıştır. Kendi sınırları içerisinde bu sorunu çözemeyen Etiyopya, çareyi bu örgütün bulunduğu Somali’nin güney kesimlerini işgal etmekte bulmuştur. Güney Somali’yi işgal eden Etiyopya ABD’nin teknik ve lojistik desteği ile İslam Mahkemeleri Birliği’ni ağır bir yenilgiye uğratmıştır.

Bu büyük hezimetten kurtulan birlik üyeleri Mogadishu'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Bu işgal ve ağır yenilgi İslam Mahkemeleri Birliği'nin ideolojik tabanındaki kalan üyelerin daha da radikalleşmesini beraberinde getirmiştir. Birçok kişinin öldürülmesinden sonra kalanlar kadınlar ve çocuklar olmuştur. Bu çocuklar ve çocukluktan yeni çıkan gençler *Harekât Al-Shebab Al-Mujahideen* (Mücahit Gençlik Hareketi), bilinen adıyla Eş-Şebab örgütünü oluşturmuştur.

Seleflerine nazaran çok daha radikalleşmiş bu yapı Somali'de ve tüm Afrika Boynuzunda örgütlenerek yoğun bir terör faaliyetine başlamıştır. Faaliyetlerini bombalı suikastlar tarzında terör eylemleri olarak gerçekleştiren Eş-Şebab'ın saldırıları sadece askeri hedefler ile sınırlı kalmamıştır. Federal Geçiş Hükümeti üyeleri, politikacılar, gazeteciler, siviller, BM ve yardım kuruluşları gibi unsurlarda El-Şebab'ın saldırılarından etkilenmiştir (Pham, 2013; 23). Afrika Boynuzundaki geniş ağı sayesinde, çok kolaylıkla sınır aşırı eylem gerçekleştirebilen Eş-Şebab tehdidi sadece Somali içinde sıkıntı yaratmamıştır; özellikle Kenya ve Etiyopya olmak üzere bölge ülkeleri açısından da önemli bir güvenlik sorunu ortaya çıkarmıştır (Pham, 2013; 26-28).

İslamcı örgütlerle mücadelede, ABD ve Etiyopya'nın müdahalelerinin çözüm olmadığı hatta Siyasal İslamcılarını daha da marjinalleştirdiği görülünce Afrika Birliği Örgütü (AU) devreye sokulmuştur. AU çatısı altında *African Union Mission in Somalia* (AMISOM) adında bir barış gücü oluşturulmuş ve Somali'ye gönderilmiştir. AMISOM'un yoğun çabaları sonucu örgüt gelir kaynakları, militan sayısı ve mühimmat gibi unsurlar açısından ciddi güç kaybına uğramış ve lider kadrosundaki önemli isimlerini kaybetmiştir (Pham, 2013; 46-47). Aynı dönemde Somali'de devlet otoritesi de tesis edilmiş ve örgüt bölge gündeminden düşerek, ulusal gündeme gerilemiş. Buna rağmen örgütün bitiğinden söz etmek mümkün değildir; örgüt bölge, ülke ve bireyler açısından hala daha bir risk unsuru olmaya devam etmektedir.

c) Mülteci Sorunu ve Sosyoekonomik Tehditler

1991 yılında Siad Barre iktidarının devrilmesi sonucunda, ülke kaosa giderken ortaya çıkan en önemli güvenlik sorunlardan birisi de kontrolsüz kitlesel göç sorunu olmuştur. Somalililerin ülke içerisinde ve Afrika Boynuzundaki kitlesel hareketleri hem Somali'yi hem bölge ülkelerini bir hayli zor duruma düşürmüştür.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHRC) tarafından yayınlanan istatistiksel verilere göre iç savaşın başladığı 1991 yılından 2003 yılına kadar mülteci, sığınmacı ya da kaçak yollarla ülke dışına göç eden kişi sayısı 282.000 kişi olarak tespit edilmişken, 2007 yılında bu sayı 385.000'i aşmıştır (UNHCR Statistical Yearbook, 2012; 59). Ancak asıl göç dalgası İslami söylemi benimseyen örgütlerin türemesiyle birlikte 2006 yılı sonrasında gerçekleşmiştir. Somali'de hükümetin yeniden tesis edildiği 2012 yılına kadar toplamda 1.050.000'i aşkın Somalili ülkelerini terk etmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2012; 59).

Bu dış göçlerin yanı sıra ülke içinde göç edenlerin sayısı da bir hayli yükselmiştir. 2012 yılsonu itibarıyla 1.153.000 kişi UNHCR tarafın kurulan mülteci kamplarına yerleşmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2012; 59). Kampa katılmayan, yurtdışına da çıkmayan ama bulunduğu bölgeyi açlık, anarşi veya terör

tehdidi nedeniyle terk etmek zorunda kalan 300.000'e yakın Somalililerle birlikte 1991 – 2012 yılları arasında Afrika Boynuzunda yaklaşık 2,500,000 kişilik bir Somalili nüfus hareketliliği olmuştur. Bu hareketlilik var olan bazı güvenlik sorunları büyütmüş ve yeni güvenlik sorunları da oluşturmuştur. Mülteci sorunun ortaya çıkardığı en büyük tehdit gıda güvenliğine ve sınır güvenliğine yönelik olmuştur. Başta Etiyopya ve Kenya olmak üzere tüm bölge bu hareketlilikten etkilenmiştir. Bölge ülkelerinde kurulan mülteci kamplarının ve yardıma bağımlı Somalililerin sayısının artması ekonomik yükün yanı sıra arz talep dengesinde şok dalgalarına neden olmuştur. Bölge ülkelerin insani felaketleri önlemek için mecbur kalarak uyguladığı açık kapı politikası da sınır güvenliğinde zafiyet oluşturmuştur.

d) Sınır Güvenliğine Yönelik Tehditler

Kontrolsüz kitlesel göçler bölge ülkelerinin sınır kontrolünü zorlaştırmıştır. Her gün sınırlardan geçen binlerce insanın ortaya çıkardığı zafiyet terör örgütlerinin daha çok saldırı yapabilmek için yürüttüğü istihbarat faaliyetlerinin artmasına neden olurken, yürüteceği faaliyetler için de kolaylık sağlamıştır. Bölge ülkelerinin yürüttüğü açık kapı politikası bu örgütlere mensup kişiler ile kaçakçılık faaliyetinde bulunan bireylerin veya suç örgütlerinin hareket kabiliyetini arttırmıştır (Jaji, 2013, 360).

Etiyopya ve Kenya sınırları içerisinde Somali menşeli terör saldırılarının gerçekleşmesinde, sınır kontrolündeki zorlukların payı oldukça büyük olmuştur. Savaş lordlarının ve suç örgütlerinin tüm bölgeye yayılan ağı da bu zafiyetten beslenmiştir. Sınır güvenliğinin uluslararası yardımların iletiminde aksaklıklar oluşmasında da payının olduğu düşünülmektedir (Jaji, 2013, 363).

e) Deniz Haydutluğu ve Korsanlık Faaliyetleri

Somali'de devlet otoritesinin olmayışını fırsat bilen bölge ülkedeki balıkçılar Somali kıyılarında kaçak balıkçılık yapmaya başlamıştır. Kıyı şeridinde yaşayan ve ama teknik imkanlarının kısıtlı olmasından dolayı açık denizde balıkçılık yapamayan Somalililer de bu gemiler sahile yaklaşıncaya gemiye çıkıp ürünleri çalmaya başlamıştır. 1998 yılında Somali kıyılarında yasadışı balıkçılık yapan yabancı gemilere yönelik küçük çaplı saldırılarla başlayan bu korsanlık faaliyeti hızla büyümüş milyonlarca dolar değerinde bir sektöre dönüşmüştür (Al-Mahadin, 2018; 308).

İlk başlarda yapılan korsanlık faaliyetlerine çok basit yöntemler kullanılarak başlanmıştır. Somalili korsanlar önce lastik bot, kayık, küçük tekne vb. basit araçlarla kendilerine sahil güvenlik diyen 10-15 kişilik küçük gruplar Somali kıyı şeridinin yakınından geçen balıkçı gemilerine çıkmış, bu gemilerden balıkçılık vergisi adında para almaya başlamıştır (Al-Mahadin, 2018; 308).

2005 yılına gelindiğinde bu küçük korsanlık faaliyeti 5000 kişinin bulunduğu bir sektöre dönüşmüş, gemilere el koyarak ve çalışanları rehin alarak tahsil edilen fidyeler, balık hırsızlığı ve balıkçılık vergisinin yerine geçmiştir. Korsanlar, 2008 yılında 25'den fazla ülkenin gemilerine el konularak yaklaşık 300 milyon dolar elde etmişlerdir (Kraska ve Wilson, 2009; 225).

Somali kıyılarındaki korsanlığı kontrol altına alma amacıyla 3 uluslararası deniz operasyonu gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği, bölgedeki gemiciliği korumak ve Dünya Gıda Programı (WFP) gemilerinin Somali'ye yardım ulaştırabilmelerini sağlamak amacıyla Kasım 2008'de ilk ortak deniz operasyonu olan Atalanta Operasyonunu başlatmıştır. Başarısız olan bu operasyondan sonra Ekim 2008'de NATO'nun "Müttefik Koruyucu" operasyonu başlatılmış, bu operasyonun da yetersiz olacağı görülünce ve yine NATO tarafında çok daha kapsamlı bir şekilde Mart 2009'da "Müttefik Sağlayıcı" operasyonuna start verilmiştir (Percy ve Shortland, 2013; 547).

Şekil 2: 2010 ve 2014 Yılları Aden Körfezi ve Çevresindeki Korsan Faaliyetleri Karşılaştırması

Kaynak: International Maritime Boureu (IMB) ICC <https://www.icc-ccs.org/piracy-reporting-centre/live-piracy-map>

Başarısız olan uluslararası müdahalelerden sonra bölge ülkelerinin ve Somali halkının düşman olarak görmeği Türkiye gibi ülkelerin de dahil edildiği 30'dan fazla ülkenin iştirakiyle 2009 yılı başlarından itibaren uluslararası devriye görevini üstlenmek üzere *Combined Maritime Forces* (Birleşik Deniz Kuvvetleri) kurulmuştur. Birleşik Deniz kuvvetlerinin katkıları ile bölgede görülen korsan saldırılan ciddi ölçüde azalmıştır.

SONUÇ

Bölgesel Güvenlik Kompleksi çerçevesinde değerlendirildiğinde Siad Barre ile güçlenen ve iç savaş ile çöken Somali'nin bölge ülkelerine yansıttığı güvenlik sorunları teorisinin varsayımları ve ön görüleriyle örtüştüğü görülmektedir.

Yükseliş dönemiyle ortaya çıkan milliyetçilik Barre yönetiminin irredantist söylemleri birlikte bölgedeki diğer ülkelerde yaşayan Somalililerin klan ve kabile bağları üzerinden aidiyetlerinin etkilenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum karşısında Etiyopya ve Kenya tehdit algılayarak bu dış politikalarına yansıtmıştır. Siyasi ve ekonomik düzenlemeler sonrası ortaya çıkan güç artışı, saldırganlığa dönüşmüş ve bölgeyi uzun yıllar olumsuz etkileyecek yayılcı bir savaşı başlatmıştır. Ayrıca bu savaşın başlamasında SSCB'nin Somali'ye verdiği desteğin önemli bir payı olmuştur. Teorinin öngördüğü gibi uluslararası tüm bölge ülkelerinin dahil olmadığı bir uluslararası işbirliği bölgedeki güç dengesini bozarak bir güvenlik ikilemi oluşturmuştur.

Somali'nin çöküş sürecinde bölgeye yansıttığı sorunlar da benzer sonuçlar ortaya çıkartmıştır. İç savaş ve kontrolsüz kitlesel göç dalgaları nedeniyle ülkede başlayan kıtlık tüm Afrika Boynuzunu etkilemiştir. Somali topraklarından çıkan terör yapılanması da tüm bölgede terörist saldırılar gerçekleştirmiş ve bölge güvenliği açısından büyük bir sorun teşkil etmiştir. Yine teorinin öngördüğü gibi Etiyopya ve ABD'nin bu örgütlerle mücadelesi radikalleşmeyi arttırmış yeni terör örgütlerinin oluşumunu tetiklemiştir. Terörle mücadelede başarı Afrika Birliğinin müdahalesi ile sağlanabilmiştir. Küçük çapta korsanlık faaliyetleri büyüyerek bölge güvenliğini açısından hatta uluslararası güvenlik açısından bile önemli bir tehdit unsuru olmuştur. Kıtlık ve açlık göçü getirmiş, göç; gıda güvenliğini olumsuz etkileyerek kıtlık getirmiştir. Göç ve kıtlık, yasadışı gruplar ve terör için uygun zemin oluşturmuş; yasadışı gruplar ve terör örgütleri de göç ve kıtlığı geri beslemiştir. Bu durumdan da anlaşılabilceği gibi birbirleriyle etkileşimi ve neden-sonuç ilişkisi karmaşık bir durumda olan bu 5 ana sorun, birbirini beslemiş ve içinden çıkılması zor bir döngü oluşturmuştur. Bu döngünün bölgesel işbirliği ile devlet otoritesinin yeniden tesis edilmesinden sonra mümkün olabilmıştır.

Sonuç olarak bakıldığında Somali'de devletin güçlenme ve yıkılma süreçleri ve bu süreçlerin bölgeye yansması, ulusların yükselişi ve çöküşü bölgesel güvenlikte kompleks oluşturmaktadır ön görüşünü doğrulamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Araştırma Görevlisi Mehmet Ali Yüksel tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Al-Mahadin, Salam. (2018). The politics of the untranslated: an affective discursive approach to Somali pirates in A Hijacking, *Journal of African Cultural Studies*, 30:3, 307-322.
- Arends, J. ve Frederik M. (Yaz 2009). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 22, 3- 33.
- Ayoob, M. (1994). Security in the third world: Searching for the core variable. (Editör: A.G. Norman). *Seeking security and development- the impact of military spending and army transfers*. USA: Lynne Rienner Publishers, 21-37.
- BBC Word. (2013). Somalia famine 'killed 260,000 people, 2 May 2013, <https://www.bbc.com/news/world-africa-22380352>
- Buzan, B. (1991). New patterns of global security in the Twenty first century. *International Affairs*, 67(3), 431-451.
- Buzan, B. (2009). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-cold war era*. Colchester: ECPR Press.
- Buzan, B. ve Weaver, O. (2004). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.
- Çakmak, H. (2013). ABD'nin Somali'ye Askeri Müdahalesi. (Editör: Haydar Çakmak) ABD'nin Askeri Müdahaleleri, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

- Etymology Dictionary (Website) <https://www.etymonline.com/search?q=secure>
- Gartenstein Ross, D. (Fall, 2009); The Strategic Challenge of Somalia's Al-Shabaab Dimensions of Jihad. *The Middle East Quarterly*, Vol.16, 25-36.
- Global Security (2002). Somalia War, erişim: <https://www.globalsecurity.org/military/world/somalia/images/map-somalia-clans-2002.jpg>
- Gökçe, A. F. (2021) Terör ve Güvenlik Algısında Yeni Paradigmalar, (Editör: Dr. Oğuz Göksu) Algi Yönetimi, Siyasal ve Dijital İletişim, Sosyal Medya ve Kitle İletişimi, Konya: Literatürk Academia, 365-384.
- Hesse, B. J. (2011), The myth of 'Somalia. (Editör: Brian J. Hesse) *Somalia: State Collapse, Terrorism and Piracy*. Newyork: Routledge.
- Homer-Dixon, T. F. (1991). On the Threshold-Environmental Changes as Causes of Acute Conflict. *International Security*, 16(2), 77-116.
- Jaji, R. (2013) Somali Asylum Seekers and Refoulement at the Kenya-Somalia Border. *Journal of Borderlands Studies*, 28:3, 355-368,
- Karabulut, B. (2011). Güvenlik; Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek. Ankara, Barış Kitapevi.
- Kaya, R. (Temmuz 2019). Orta Asya 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi' ve Şangay İşbirliği Örgütü *International Journal of Political Science & Urban Studies*. Cilt 7, Özel Sayı, 53-71.
- Kıvanç, Ü. (1979) Afrika Boynuzu'nda Ne Oldu?, İstanbul: Birikim Yayınevi,
- Kraska, J. ve Wilson, B. (2009) The Global Maritime Partnership and Somali Piracy, *Defense & Security Analysis*, 25:3, 223-234.
- Laitin, D. (1977). Revolutionary Change in Somalia. *Middle East Research and Information Project, Inc. (MERIP)*. No. 62, 6-18.
- Lewis, I. M. (1993) Understanding Somalia: Guide to Culture, History and Social Institutions. London: HAAN Associates.
- Marchal, R. (2009) A tentative assessment of the Somali Harakat Al Shabaab. *Journal of Eastern African Studies*. 3:3, 381-404,
- Maruf, H. (2019) Somalia Readies for Oil Exploration, Still Working on Petroleum Law, 13.02.2019, <https://www.voanews.com/africa/somalia-readies-oil-exploration-still-working-petroleum-law>
- Omar, M. O. (2001) The Scramble in The Horn of Africa History of Somalia 1827-1977. Mogadishu: Somali Publications.
- Percy, S. ve Shortland, A. (2013) The Business of Piracy in Somalia, *Journal of Strategic Studies*, 36:4, 541-578.
- Pham J. P. (2010) Putting Somali piracy in context, *Journal of Contemporary African Studies*, 28:3, 325-34.
- Pham, J. P. (2013). State Collapse, Insurgency, And Counter in Surgency: Lessons from Somalia. Washington: US Army War College Strategic Studies Institute.
- Sandıklı, A. ve Emeklier B. (2012). Güvenlik yaklaşımlarında değişim ve dönüşüm. (Editör A. Sandıklı). *Teoriler Işında Güvenlik Savaş Barış ve Çatışma Çözümleri*. İstanbul: Bilgesam Yayınları, 3-70.
- Şilibe-kova, A. (2007). "Orta Asya Bölgesel Güvenlik Sistemine Doğru: Perspektifler", *ICANAS* 38, 10'ncu cilt, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, ss.1319-1326
- Şir, A. Y. (2003). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi, Enerji Güvenliği ve Rusya. *Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi Bidiri Kitabı*, İstanbul: BİLGESAM. 346- 355.
- UNHCR. (2012) Statistical Yearbook.
- Weaver, O. (1995). Securitization and De-securitization. (Editor: Ronnie D. Lipschutz). *On Security*, New York: Columbia University Press, 46-86
- Wolfers, A. (1952). National security as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*. 67(4), 481-502.
- Yordanov R. (2020) Free to decide their destiny? Indigenous resistance to external forms of socialist modernity in Siad Barre's Somalia, *Third World Quarterly*, 0:0, 1-18.

SUMMARY

Studies and analyzes in the field of international relations during the Cold War period have been put forward based on the holistic system analysis shaped by the strategies of two superpowers, where actors are ignored individually. However, with the end of the Cold War, the analyzes made over the bipolar system lost their validity and ideas about how international relations would develop started to be put forward. One of the theories put forward in this framework has been the Regional Security Complexes Theory.

Regional Security, which is a level of analysis shaped by the behavior of multiple states within a limited geographical area, cannot be evaluated separately from the national security of the countries in the region, they focus more on the threats they perceive from each other than the threats they perceive from outside the region, and because of the securitization approach, the security relations in the region the complex is built on the assumptions it uncovers.

Within the framework of this theory, it is predicted that the growth and collapse phases of the states cause a security complex in their geographical region. The accuracy and validity of this prediction has been examined through the effects of the rise and collapse of the Somali state in the Horn of Africa located in the east of Africa.

The nationalism that emerged with the ascension period, together with the irredentist rhetoric of the Barré administration, resulted in the affection of Somalis living in other countries in the region through their clan and tribal ties. The power increase that emerged after political and economic regulations turned into aggression and started an expansionist war that would negatively affect the region for many years. In addition, the support given by the USSR to Somalia played an important role in the beginning of this war. As the theory predicts, an international cooperation that does not include all the countries of the region, disrupts the balance of power in the region and created a security dilemma.

The problems that Somalia reflected to the region during the collapse process have also yielded similar results. The famine that started in the country due to the civil war and uncontrolled mass migration waves affected the entire Horn of Africa. The terrorist organization emerging from Somalia also carried out terrorist attacks in the whole region and posed a major problem in terms of regional security. Again, as the theory predicts, the struggle of Ethiopia and the USA against these organizations has increased radicalization and triggered the formation of new terrorist organizations. Success in the fight against terrorism has been achieved with the intervention of the African Union. Famine and famine brought about migration; immigration has brought famine by negatively affecting food security. Migration and famine created a suitable ground for illegal groups and terrorism; Illegal groups and terrorist organizations have also fed back migration and famine. As can be understood from this situation, these 5 main problems, whose interaction and cause-effect relationship are in a complex situation, fed each other and created a difficult cycle to get out of. Disruption of this cycle was possible after the re-establishment of state authority with regional cooperation.

The security complex in the Horn of Africa, which started in 1969, peaked in 1977 and continued after the collapse of the state in 1991, was optimized only after 2012 with regional and international cooperation.

When evaluated within the framework of the Regional Security Complex, it is seen that the security problems reflected by Somalia, which strengthened with Siad Barre and collapsed with the civil war, on the countries of the region coincide with the assumptions and predictions of the theory.